

วิเคราะห์การสอนเรื่องคำตาย

4.1 การสอนเรื่องคำตาย

4.1.1 ความหมายของคำตาย

พระยาอุปกิตศิลปสารได้อธิบายความหมายของคำตายไว้ว่า คำตาย คือ "เสียงที่ประสมสระ (สระสั้น) ในแม่ ก กา (เว้นแต่สระ อำ ไอ โอ เอ 4 ตัวนี้ ถึงเป็นสระสั้นก็มีเสียง เป็นตัวสะกดในแม่ กย เกย เกอว จึงนับเป็นคำเป็น) เช่น กะ กิ ฤ ฐา พวกหนึ่ง กับเสียงในแม่ กก กค กบ ทั้งหมดอีกพวกหนึ่ง"¹

4.1.2 เนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องคำตาย

ตำราภาษาไทยที่นำมาพิจารณานั้น พอที่จะสรุปเนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องคำตายได้ดังนี้

ก. จินตคามณี เล่ม 1

(1) กล่าวถึงคำตายไว้ในกรณีอักษรว่า "อักษร 15 เหล่านี้ คือ กิ กิ ฤ ฐา กะ กก กค กบ เกียะ เกือะ กัวะ เกะ แกะ โกะ เกาะ นี้คำตาย"²

(2) กล่าวถึงคำตายไว้ในคำประพันธ์อีกครั้งหนึ่ง รายละเอียดเหมือนข้อ (1)

(3) แนวการสอนเรื่องคำตายเป็นไปในรูปการอธิบายว่า คำตายได้แก่คำอะไรบ้าง แต่ไม่ได้อธิบายลักษณะของคำตาย

ข. จินตคามณี เล่ม 2

(1) แนวการสอนคล้ายคลึงกับจินตคามณี เล่ม 1 คือ อธิบายความหมายของ

---

¹พระยาอุปกิตศิลปสาร, หลักภาษาไทย (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2515), หน้า 14.

²จินตคามณี เล่ม 1-2 กับบันทึกเรื่องหนังสือจินตคามณี และจินตคามณีฉบับพระเจ้าบรมวงศ์ (พระนคร: ศิลปบรรณาคาร, 2512), หน้า 20.

คำตายว่า ได้แก่คำชนิดใดไว้ในคำประพันธ์ แต่คำอธิบายรัดกุมกว่า เพราะนอกเหนือจากอธิบายว่าคำตายได้แก่คำชนิดใดแล้ว ยังบอกไว้ว่าคำตายนั้นเป็นวรรณยุกต์เอก โท ไม่ได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฉิวพวกอักษรตาย	ทั้งหลายกลางบร้างเพน
เอกโททิ้งวางเว้น	จะประกอบบชอับการ
เพราะเหตุสำเนียง	เปนเสียง เอกทุกคำชาน
แทนเอกประเทียบทหาร	โบราณใช้ในโคลง สะแดง
หมุ่รัสสะอักษรรา	ใน ก กา ก็แจกแจ่ง
กึ กึ กู กะ แถลง	เปนอาทิทานบรยาย
ทุกแม่ละสี่สระ	พรำว่าพรบรรมฤติหมาย
กก กค ก็คำตาย	กับ กยถวนทั้งมวลมี ³

(2) ซึ่งแจ้งไว้ว่า คำตายอักษรกลางนั้นด้วยวรรณยุกต์ตรีได้ พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบดังนี้

ประการหนึ่งอักษรกลาง	มันคาอ้างว่าคำตาย
ไม่ตรีประดับกลาย	สำเนียงแปลกประหลาดกรรม
เหมือนคำว่าโตะ กก	เปนต้นยกเลอบบรพ
ควรใส่ไม้ตรีมรร	ศับทซอนควยวาที่ ⁴

ค. ประถม ก ก

(1) แยกอธิบายคำตายไว้เป็นส่วนหนึ่งในหัวข้อว่า "ลำดับนี้จะว่าด้วยอักษรตาย"

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 88.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 90.

(2) อธิบายความหมายของคำตายไว้ว่า คำตาย หมายถึงคำที่ผันวรรณยุกต์เอก โท ไม้ได้ ใต้แก่คำว่า กิ ก็ กู กะ เกียะ เกือะ เกะ แะ เกอะ กัวะ โกะ เกาะ และคำในแม่ กก กค กบ เป็นต้น

(3) เทียบเสียงคำตายให้ดูพอเป็นตัวอย่างเช่น

...ถ้าแม่ในคำตาย 3 แม่ คือ กก กค กบ ตัวต้นเป็นอักษรสูง
 ฤกลาง ก็มีสำเนียงไม้เอกอยู่ในคำนั้นเอง อย่างนี้

ขอ

ขอ ชก ชค ชบ กก กค กบ

เสียงอักษร 6 คำนี้ เสมอเหมือนกับตัวขอที่ลงไม้เอกนั้น ⁵

ง. ประถมมาลา

(1) อธิบายคำในแม่ กก กค กบ ว่าผันด้วยวรรณยุกต์เอก โท ไม้ได้ ไว้ใน
 "คำกลอนในแม่ กบ"

(2) อธิบายคำในแม่ กก ว่าผันได้เฉพาะวรรณยุกต์ตรีและจัตวา ไว้ใน
 "คำกลอนในแม่ กก"

จ. อักษรนิติ

(1) อธิบายคำตายไว้อส่วนหนึ่งในหัวข้อว่า "ว่าด้วยคำตาย"

(2) อธิบายว่าคำตายในแม่ ก กา 4 คำ ใต้แก่ กิ ก็ กู กะ ในแม่ เกย
 8 คำ ใต้แก่ เกียะ เกือะ เกอะ กัวะ เกะ แะ โกะ เกาะ ผันวรรณยุกต์เอก โท ไม้ได้
 พร้อมทั้งยกตัวอย่างคำตายอักษรสูงและอักษรกลาง เพื่อเทียบเสียงวรรณยุกต์ ตัวอย่างเช่น
 "ชะโมย ันมะคะ ไมญู น้ำพุ ริเลน ทรงคำริท..."⁶

⁵ ประถม ก กา ประถม ก กา หักอาณ ประถมมาลา อักษรนิติ (พระนคร: ศิลปามรรทการ, 2513), หน้า 61.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 159.

(3) อธิบายว่าคำในแม่ กก กค กข เป็นคำตาย ด้วรรณยุกต์เอก โท ไม้ได้
พร้อมทั้งยกตัวอย่างคำตายอักษรสูงและอักษรกลาง เพื่อเทียบเสียงวรรณยุกต์ ตัวอย่างเช่น
"ซากสะเดด ชกช้กซาก ต้วซิงลาถ คคคักลาถ..."⁷

ฉ. คำร่าภ่าษาไ้ทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร

(1) กล่าวถึงคำตายไว้ในกรณีันอักษร 3 หมู ตัวอย่างเช่น

อักษรสูง 11 ซึ่งแจกออกเป็นแม่ ก กา นั้น ันค้วยไม้
ตัวหนึ่งเป็น 3 คำ เว้นแต่คำตาย 4 ตัว คือ ชี ชี ชู ชะ นอก
นั้นันค้งรูปทางโค ค้งนี้

ช ช่า ชี ชี ชี ชู ชู
ช ช่า ชี ชี ชู ชู
ช ช่า ชี ชี ชู ชู... 8

(2) เมื่อแจกลูกและันอักษร 3 หมูในแม่ ก กา, กก กค กข และแม่เกย
แล้ว ก็รวบรวมตัวอย่างคำตายเพื่อเทียบเสียงไว้ในแต่ละแม่ตามลำดับ ตัวอย่างเช่น

อักษรคำตายในแม่ ก กา ัน 3 หมู ซึ่งแจกอออกตัวละ 4 คำ
นั้น ถึงันค้วยไม้เอกโทไม้โค ก็แต่สำเนียงเป็นหนักเบา ตาม
อักษรคำตาย อักษรสูง อักษรกลาง เสียงต่ำลงคือ ชี ชี ชู ชะ
ก็ ก็ กู กะ คำตายอักษรต่ำเสียงสูงันคือ คี คี กู ตะ เป็น
ค้งนี้ทุกตัวัน 3 หมู ันงสังเกตุค้งนี้จะรู้ว่า เสียงแปลกกันค้งคำ
เหล่านี้ จักชู ฟูคู ชะชะ เจาคะ บวมคู ุนในกระชู คามจะ
นำชะ ถือหรี ่น่ากะหี...⁹

⁷เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

⁸พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร), มุลบพรรพกิจ วาหนิต์นักร
อักษรประโยค สังโยคพิชาน ไวพจน์พิจารณ พิศาลกรันต์ (พระนลระ: ศึลป่าวบรรณาการ,
2510), หน้า 7.

⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 21.

4.1.3 วิเคราะห์เนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องคำตาย

เมื่อได้พิจารณาเปรียบเทียบ เรื่องคำตายจากตำราภาษาไทยทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว พบที่จะสรุปเนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องคำตาย ในตำราภาษาไทยของ พระยาศรีสุนทรโวหาร ได้ดังนี้

(1) ในด้านเนื้อหาเรื่องคำตายนั้น พระยาศรีสุนทรโวหารได้กล่าวถึงคำตาย ทุกตัวในแม่ ก กา แม่ กก กค กข และแม่เกย ซึ่งต่างกับตำราชุดก่อน เมื่อกล่าวถึงคำตาย แล้วส่วนใหญ่มีกล่าวแต่เฉพาะ กิ กิ ูก ะ คำในแม่ กก กค กข และ เกียะ เกือะ เกอะ กิวะ เกะ แกะ โกะ เกาะ เทานั้น

(2) พระยาศรีสุนทรโวหารได้ยกตัวอย่างคำตายเพื่อเทียบเสียงวรรณยุกต์ให้เห็นชัดเจนไว้หลังการแจกลูกและการผันอักษร 3 หมู่ ในแม่ ก กา แม่ กก กค กข และแม่เกย คำศัพท์ต่าง ๆ เหล่านี้มีไว้ว่าเป็นเนื้อหาประกอบคำตาย ทำให้เนื้อหาคำตายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แนวความคิดนี้พระยาศรีสุนทรโวหารอาจจะได้รับจากอักษรนิติ ซึ่งเป็นตำราเล่มเดียวในชุดก่อนที่มีตัวอย่างคำตายเพื่อเทียบเสียง

(3) แนวการสอนเรื่องคำตายรวมไว้กับการผันอักษร 3 หมู่ นั้น พระยาศรีสุนทรโวหาร อาจจะได้นำแนวความคิดจากจินตคามณี เล่ม 1 ส่วนตำราเล่มอื่น ๆ กล่าวถึงคำตายไว้เป็นส่วนต่างหาก และที่พระยาศรีสุนทรโวหารได้รวมเรื่องคำตายไว้ในการผันอักษร 3 หมู่ นั้น ก็นับว่าถูกต้อง เพราะคำตายนั้นสัมพันธ์กับการผันวรรณยุกต์โดยตรง

(4) แนวการสอนเรื่องคำตายของพระยาศรีสุนทรโวหารมุ่งชี้ให้เห็นว่า คำตายทุกคำในแม่ ก กา กก กค กข และเกย นั้นผันวรรณยุกต์ไม่ได้ ซึ่งแสดงว่าคำตายนั้นแตกต่างกับคำเป็นเพราะมีข้อจำกัดในการผันวรรณยุกต์ ส่วนตำราภาษาไทยชุดก่อนนั้นแนวการสอนเป็นไปในรูปของการอธิบายการให้คำจำกัดความของคำตายและแนะไว้ว่าคำเหล่านั้นผันวรรณยุกต์ไม่ได้เท่านั้น มิได้แจกแจงเนื้อหาอย่างละเอียด

(5) แนวการสอนเรื่องคำตายในตำราภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารถือว่าคำตายผันวรรณยุกต์ไม่ได้ แต่จากตัวอย่างคำตายอักษรกลางในตำราชุดนี้ จะเห็นว่า คำตายอักษรกลางผันวรรณยุกต์ได้ ดังข้อความต่อไปนี้ "คำตายอักษรกลางต่าง กันด้วย

ไม้ " ดูจกัว่า อาแปะ อีแปะ ร่องเอะ เอะอะ เป็นต้น"¹⁰

ตำราอักษรวิธีของไทยปัจจุบันนี้ถือว่าคำตายก็ผันวรรณยุกต์ได้ ดังคำอธิบายของ พระยาอุปทิศศิลปสาร ในเรื่องคำตายว่า "ครั้งโบราณผันด้วยไม่วรรณยุกต์ได้แต่คำเป็นเท่านั้น คำตายผันไม่ได้ เว้นไว้แต่คำตายอักษรกลางผันด้วยไม้ตรีได้ เช่น แปะ โตะ จูบ ฯลฯ มา บัดนี้ไม้ตรีผันได้เหมือนกัน..."¹¹

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า แนวการสอนเรื่องคำตายของพระยาศรีสุนทรโวหาร ยังล้าหลังกันอยู่ คือกล่าววาคำตายผันวรรณยุกต์ไม่ได้ แต่กลับมีอักษรกลางคำตายผันด้วย วรรณยุกต์ตรีได้ ซึ่งอาจมีผลใหญ่เรียนสับสนวุ่นวายได้

4.2 เทียบการวิเคราะห์ตามแนวภาษาศาสตร์

เมื่อได้ศึกษาเนื้อหาเรื่องคำตายในตำราภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร โดยตลอดแล้ว พอที่จะให้คำจำกัดความของคำตายได้ดังนี้

(1) หมายถึงคำที่ประสมด้วยสระเสียงสั้น ไม่มีตัวสะกด สระเสียงสั้นนั้น ได้แก่ สระอิ อี อุ อะ เอียะ เอื้อะ เอื้อะ อัวะ เอะ แอะ โอะ และ เออะ

(2) หมายถึงคำที่สะกดด้วยตัวสะกดในแม่ กก กค และกบ

4.2.1 คำตายประเภทที่ประสมด้วยสระเสียงสั้นไม่มีตัวสะกด

จากตัวอย่างคำตายประเภทนี้ เท่าที่ปรากฏในตำราของพระยาศรีสุนทรโวหาร คือ คำที่ประสมด้วยสระเสียงสั้นไม่มีตัวสะกด แต่พระยาศรีสุนทรโวหารมิได้พิจารณาคำที่มีลักษณะนี้ทุกคำในภาษาไทย ฉะนั้นคำอธิบายคำตายประเภทดังกล่าวจึงมีขอบกพรอง คือ

(1) นับเสียงสระประสมเสียงสั้นไว้ด้วย ทั้ง ๆ ที่สระประสมเสียงสั้นบางเสียง ไม่ปรากฏในภาษาไทยเลย เช่นเสียง เอื้อะ

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

¹¹ พระยาอุปทิศศิลปสาร เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

(2) ใช้คำเรียกว่า "แม่เกย" ให้หมายถึง สระประสม ไค้แก เอ๊ะะ เอื้อะ อื้อะ และสระเดี่ยวที่มีรูปประสม เ-ะ แ-ะ โ-ะ ทำให้เข้าใจสับสนกัน

(3) คำตายประเภทนี้หลายคำที่สามารถผันวรรณยุกต์ได้ แต่มีได้แยกออกมาอธิบายต่างหาก เช่น จะ ไค้ะ โป้ะ คู้ จะ ยะ เป็นต้น

4.2.2 คำตายประเภทที่มีตัวสะกดในแม่ กก กค และกข

ตามหลักสัทศาสตร์ถือว่า พยัญชนะที่ทำหน้าที่เป็นตัวสะกดในแม่ กก ไค้แก / k / แมกก ไค้แก / t / และแม่ กข ไค้แก / p / ¹²

พยัญชนะทั้ง 3 เสียงนี้ต่างก็เป็นเสียงชนิดเดียวกันคือ เป็นเสียงระเบิดไม่ก้อง (Voiceless unaspirated Plosive) และในตำแหน่งตัวสะกดจะมีลักษณะเสียงเป็นเสียงกัก¹³

ถึงแม้ว่าตัวสะกดในแม่ กก กค และกข จะใช้ตัวอักษรเขียนได้หลายตัวก็ตาม แต่ตามหลักสัทศาสตร์ถือว่า เสียงตัวสะกดในแต่ละแม่นี้มีเพียงเสียงเดียวเท่านั้น

ฉะนั้น คำอธิบายของพระยาศรีสุนทรโวหารที่ว่า "ในแม่ กก กค กข 3 แม่นี้เป็นคำตายทั้งสิ้น..."¹⁴ จึงสอดคล้องกับหลักสัทศาสตร์ที่ไค้กล่าวมาข้างต้นทุกประการ

ถ้าพิจารณาตามหลักภาษาศาสตร์ คำตายในภาษาไทยเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องแยกศึกษาค้นละพวกับคำเป็น ทั้งนี้ก็เพราะข้อจำกัดของเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในคำตายมีมากกว่าในคำเป็น ซึ่งจะชี้ให้เห็นได้ดังนี้คือ

(1) คำเป็นผันวรรณยุกต์ได้ 5 เสียง ทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงถึงสระว่าจะเป็น

¹²ประสิทธิ์ กาพยกุลอน, การศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2516), หน้า 69.

¹³กาญจนา นาคสกุล, "การออกเสียง" ศิลปการใช้ภาษา (พระนคร: อรุณ, 2517), หน้า 48.

¹⁴พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เรื่องเดิม, หน้า 55.

สระเสียงสั้นหรือสระเสียงยาว ตัวอย่างเช่น ฉา ชา ๓ ค้า ขา, เภา เหล้า เหล้า
ไล้ เหล้า, คาน ขาน คาน ค่าน ขาน เป็นต้น

(2) คำตายสระเสียงยาวผันวรรณยุกต์ได้ 2 เสียง คือ เสียงเอก กับเสียงโท
ตัวอย่างเช่น หมาก มาก, อยาก ยาก, หวด วอด เป็นต้น

คำตายเสียงสั้นผันวรรณยุกต์ได้ 2 เสียง คือ เสียงเอก กับเสียงตรี ตัวอย่าง
เช่น หนัก นึก, หมัก มึก, หวัด วัด และ สับ ชับ เป็นต้น

และในทางภาษาศาสตร์ถือว่า พยางค์ที่มีเสียงสระสั้น ไม่มีตัวสะกด เช่น
ปะ บี ฦ ฦ เป็นต้น พยางค์เหล่านี้ถ้าออกเสียงลงน้ำหนัก (Stressed) จะมีเสียงสะกด
เป็นเสียง / ʔ / ซึ่งเรียกว่าเสียงกัก ที่ช่องว่างระหว่างเส้นเสียง (Glottal Stop)¹⁵
เป็นเสียงลักษณะเดียวกับเสียงกัก / p /, / t / และ / k /

ฉะนั้น คำตายประเภทที่ประสมด้วยรูปสระเสียงสั้น ไม่มีตัวสะกด กับคำตาย
ประเภทที่มีเสียงสั้นและมีตัวสะกดในแม่ กก กค กข จึงจัดได้ว่าอยู่ในลักษณะเดียวกัน เพราะ
มีพยัญชนะเสียงกัก ได้แก่เสียง / k /, / t /, / p / และ / ʔ / เป็นเสียงตัวสะกด
เหมือนกัน ต่างกันแต่เพียงว่า คำตายที่มีเสียง Glottal Stop เป็นเสียงสะกดนั้น จะมี
แต่สระเสียงสั้นเท่านั้น สระเสียงยาวที่จะเกิดกับ Glottal Stop นั้น ไม่มีในภาษาไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵ กาญจนานาคสกุล เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.